

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Ш. П. ДРАГОМАНОВА

Наукові записки

*Серія
педагогічні та історичні науки*

Випуск ІХУІІ

Київ - 2007

Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції (видавнича діяльність, виготовлення видавничої продукції, засновник Міністерства науки України).

Серія ДК № 1101 від 29.10.2002 р.

Редакційна колегія:

- В. П. Андруїцеико* - академік АПН України, доктор філософських наук, професор (*шеф-редактор*);
Б. І. Андрусішин - доктор історичних наук, професор;
В. І. Бондар - академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор
(*заступник відповідального редактора*);
А. Г. Болгарський - кандидат педагогічних наук, професор;
Л. П. Вовк - доктор педагогічних наук, професор,
П. В. Дмитренко - кандидат педагогічних наук, професор (*заступник відповідального редактора*);
І. І. Дробот - доктор історичних наук, професор (*заступник відповідального редактора*);
В. М. Даниленко - член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор;
М. І. Жалдак - академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор,
С. В. Коршак - кандидат педагогічних наук, професор;
О. В. Кузьмінець - доктор історичних наук, професор;
О. І. Ляшенко - член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук, професор;
О. Г. Мороз - академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор;
В. В. Обозний - доктор педагогічних наук, професор;
Ю. А. Пасічник - доктор фізико-математичних наук, професор;
М. В. Працьовитій - доктор фізико-математичних наук, професор;
Ю. Д. Руденко - доктор педагогічних наук, професор;
В. П. Серієнко - доктор педагогічних наук, професор;
Т. І. Січкач — кандидат фізико-математичних наук, доцент;
Т. А. Стоян - кандидат історичних наук, доцент;
О. О. Сушко - доктор історичних наук, професор
І. Г. Трезуб - кандидат фізико-математичних наук, доцент;
І. М. Шапошнікова - кандидат педагогічних наук, професор;
В. О. Шевць - кандидат педагогічних наук, професор;
М. І. Шкіль - академік АПН і АНВШ України, доктор фізико-математичних наук, професор
(*відповідальний редактор*),
М. І. Шут - член-кореспондент АПН України, доктор фізико-математичних наук, професор;
П. М. Чернега - доктор історичних наук, професор;
М. Н. Яворенко - доктор фізико-математичних наук, професор;
О. Г. Ярошенко - член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук, професор.

н 34 Наукові записки : [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України ;
Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; укл.: П. В. Дмитренко, Л. Л. Макаренко. -
К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. - 251 с. - (Серія педагогічні та
історичні науки). - Випуск ЇХУІІ (67).

ISBN 966-660-016-1

У статтях розглядаються актуальні проблеми наукових досліджень докторантів, аспірантів, викладачів
навчальних вузів та співробітників наукових установ України, які працюють у галузях педагогічних та
історичних наук.

Рекомендовано Вченою радою НПУ імені М. П. Драгоманова
(*протокол № 12 від 25 червня 2007 р.*)

ISBN 966-660-016-1

© Редакційна колегія, 2007.

© Авторі статей, 2007.

© Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, 2007

<i>Свириденко /.</i> <i>М.</i>	
ВІРНИСТЬ ЯК МОРАЛЬНА КАТЕГОРІЯ.....	181
<i>Хороших В. В.</i>	
ДОСЛІДЖЕННЯ ВИМОГ ДО УСНОГО МОВЛЕННЯ.....	187
<i>Чорноус О. В.</i>	
ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВІДЕОІНФОРМАЦІЇ.....	193
<i>Шутова М. О.</i>	
ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ США.....	198
<i>Яременко О. О.</i>	
ЕКОЛОГІЧНО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДІ В ЦЕНТРАХ "СКОВІЗІТ" Ж ОДИН З ШЛЯХІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	206

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

<i>Баукова А. Ю.</i>	
ПАМ'ЯТКООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРЧЕНСЬКОГО ІСТОРИКО-АРХЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ В 20 - 30 РР. ХХ СТ.....	213
<i>Процик Л.Л.</i>	
ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОГО ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ ІМЕНІ І. ФРАНКА.....	218
<i>Святненко А. В.</i>	
ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВОСЛАВНИХ ДУХОВНИХ УЧИЛИЩ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ (ПЕРША ПОЛОВИНА ХІХ СТ.).....	227
<i>Єременко Л. М.</i>	
ПОПУЛЯРНА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА НА ТЕЛЕБАЧЕННІ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ).....	239

Яременко О. О.
Національним педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

**ЕКОЛОГІЧНО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДІ Є ЦЕНТРАХ
"СКОВІЗІТ" ЯК ОДИН З ШЛЯХІВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ**

*Основний виклик сьогодення
вчитися співіснувати з довкіллям...*
Ф. Майор - генеральний директор ЮНЕСКО

*Не можна глибоко вивчити особистість
як ізольованого індивіда,
не збагнувши системи зв'язків,
що пов'язують його з іншими людьми.*
Євтух М. Б.

Дійсно, особистість у певному розумінні є "продуктом" цих зв'язків, а з іншого боку, вона є їх творцем. Тому таким важливим є наголос на вплив безпосереднього оточення, мікросередовища, в якому відбувається становлення та розвиток особистості. Важливим також є її поведінка та

діяльність "соціально зумовленої особистості" в конкретних реальних соціальних групах, її індивідуальний внесок у діяльність цієї групи.

, Адже, саме міжособистісні стосунки як вияв соціальної активності особистості втілюють у собі можливість вибору різноманітних варіантів поведінки, різних способів діяльності, адекватних конкретним суспільним відносинам і тим умовам, за яких вони реалізуються. Чим багатіший діапазон таких стосунків, що втілюється у виконанні певних соціальних ролей, чим більша задоволеність цими ролями, які вона виконує в групі, тим вищою є її активність у спілкуванні з іншими людьми і тим вищим буде ступінь входження у суспільство і користь, яку молода людина може привнести у своє оточення, "соціалізуючись" сама та "соціалізуючи" інших, які знаходяться поруч.

Розглядаючи особливості процесу соціалізації ми можемо звернути увагу на те, що він, за своїм змістом, є процесом становлення особистості, який починається з перших хвилин життя людини. У соціальній психології виділяють три сфери, в яких здійснюється становлення особистості: *діяльність, спілкування і самосвідомість*.

Поєднані, усі три сфери беруть участь у самовизначенні молодої людини, потреба в яшму особливо загострюється в період розвитку соціально-психологічних якостей індивіда.

У процесі соціалізації особистість засвоює велику кількість різноманітних видів діяльності, а суттю перетворень в системі діяльності є розширення можливостей індивіда як суб'єкта діяльностей.

Другою сферою, в якій здійснюється становлення особистості є спілкування, що розширюється і поглиблюється в процесі розвитку особистості, тобто так, як і в діяльності.

Саме в спільній діяльності та спілкуванні виявляються соціально-психологічні якості, що визначають наскільки особистість вміє взаємодіяти з іншими, співпрацювати з ними, брати участь у прийнятті групового рішення, підпорядковувати іншим свій індивідуальний стиль діяльності, сприймати нововведення. До речі, ці якості вивчені ще недостатньо.

Натомість, більш детально вивчені ті, що виявляються у спілкуванні (комунікативні). У цьому плані вивчені відповідні здібності, що виявляють себе в різних аспектах процесу спілкування: "перцептивна здатність"

(Н. В. Лабунська); "здатність до емоційного відгуку", "емпатійність" (О. О. Бодальов); загальна здатність до оцінки іншого (Г. Олпорт); "спостережливість і проникливість" (Ю. М. Жуков).

Взагалі, вітчизняні та зарубіжні вчені та дослідники виділяють наступні групи соціально-психологічних якостей особистості, що виявляються безпосередньо у спільній діяльності та необхідні у процесі спілкування:

- соціальні здібності (соціально-перцептивні, увава, соціальні характеристики міжособистісного оцінювання);

- ті якості, становлення яких зумовлене взаємодією членів групи і соціальним впливом груп;

- більш загальні, пов'язані з соціальною поведінкою та позицією особистості (соціальна активність, соціальна відповідальність, схильність надавати допомогу, схильність до співробітництва);

- соціально-психологічні властивості, пов'язані з загальнопсихологічними і соціально-психологічними властивостями (схильність до авторитарного чи демократичного способу дії і мислення, до догматичного чи - відкритого ставлення до проблем) (К. О. Абульханова-Славська, М. Бобнева);

- духовні якості (сумління, віра, сенси існування, ідеали).

Отже, створюючи виховні програми та проекти слід звернути особливу увагу на такі аспекти, які б розвивали вищезгадані якості, сприяючи всебічному становленню особистості молодшої людини.

І, нарешті, третя сфера соціалізації - це розвиток самосвідомості особистості. У найзагальнішому вигляді можна сказати, що процес соціалізації означає становлення в людині її самості, її "Я". Головний факт полягає в тому, що самосвідомість не може бути представлена як простий перелік характеристик, а лише як розуміння особистістю себе в ролі певної цілісності, самості.

Як показує європейська практика та досвід західноєвропейських виховних закладів, найбільш вдало соціально-психологічна робота з молоддю ведеться в спеціально створених інформаційно-екологічних візит-центрах (ЕСО Adventure). Ми вважаємо, що прийшов час для подібних центрів і в нашій системі освіти та виховання. Програми, за якими працюють такі центри закордоном, доносять до учнів, студентів та їх вчителів педагогічні теорії та методичні ідеї, що є вимогою часу, - ідеї

гуманізації, гуманітаризації, екологізації освіти, які орієнтують її на цілісність знань, на повсякденний світ людини, що оточує її і є особливою цінністю саме зараз.

Що ж є важливим для молоді людини? Для особистості, яка формується, особливу цінність становить можливість виявити свою самостійність, право на самостійні дії та вчинки. Одночасно, молода людина шукає визнання своєї обдарованості, самобутності, гідності, поваги до себе. Не слід забувати й про її потребу у позитивних емоційних зв'язках з оточенням - задоволення своїх потреб у симпатіях і товариському ставленні до себе. Також, в наш час швидкого розвитку науки та техніки, особливо важливим є задоволення потреби у певній інформації, у інтенсивному обміні інформацією, яка цікавить молодь і, яка нерідко має віддалене відношення до повсякденного життя - інформаційно-розважальна функція.

Творчих вчителів, інструкторів та викладачів програми центрів "Ековізіт" (ECO Adventure) може привабити тим, що на їх базі надається можливість реалізувати модель освіти, відмінну від традиційної, де підручник та вчитель - чи не єдине з чим зустрічається підростаюче покоління. Ще В. Сухомлинський радив, що необхідно, щоб молодь сама перегортала сторінки книги життя, відчуваючи себе шукачем та землепрохідцем. Можна згадати й про принцип самостійності навчання, осмислення та творчого освоєння світу, сформульований Я. А. Коменським. Коменський зазначав, що розуміння, воля і діяльність вихованця - вирішальні складові навчального процесу. Таку роль вони відіграють в програмах центрів "Ековізіт" (ECO Adventure), впливаючи до того ж й на три сфери пов'язані з процесом соціалізації. Дійсно, без цілісності знань і способів діяльності щодо встановлення цієї цілісності, без самостійності й самоусвідомлення своєї відповідальності, без мотивації навчання та готовності до спілкування задля отримання нової інформації неможливо залишити помітний слід в душі молоді людини.

Чому ж це можливо в центрі?

До складу таких центрів закордоном звичайно входять невеличкі музеї, бібліотеки, екологічні тропи, площадки та вольєри, де представлені види, що зустрічаються в цьому ареалі, є типовими представниками даної місцевості, аудиторії для проведення семінарів, лекцій, показів

слайдів та фільмів, виставки, кіоски з продажу спеціальної літератури та буклетів;

Деякі кімнати спеціально відведені для курсів підвищення кваліфікації, у яких можна самому працювати та провадити дослідження. Там є акваріуми, тераріуми, вільно доступні препарати (крила, роги, чучела, мікроскопи, бінокляри, стенди тощо). Є ігротеки з екологічними іграми, де студенти (наприклад педагогічних закладів) практикують методичну діяльність з дітьми та учнями: малювання, виготовлення об'єктів, які б діти могли вгадувати лише торкаючись та інший робочий матеріал. Центри "Ековізіт" (ECO Adventure) обов'язково мають комп'ютерні класи та Інтернет, розмножувальну техніку та мультимедійні класи, навіть свій транспорт (для проведення виїзних занять та лекцій).

Робота таких центрів передбачає використання наступних принципів подачі екологічної інформації:

1. Принцип наочності - мотивації. Інформація подається в наочному вигляді, зручному для огляду, і емоційно зверненою для відвідувача. Великі природні об'єкти, яких можна торкнутися, відразу попадають у поле зору відвідувачів.

2. Принцип стислої, зрозумілої подачі інформації. Показувати потрібно найістотніше, обсяг інформації бажано обмежити, жодний з засобів інформації не можна перевантажувати. Так, довгі тексти студенти та школярі просто не читають.

3. Принцип звертання до різних органів відчуття. В інформаційному пункті відвідувач може одержати інформацію через слух, зір, дотик. Через них відбувається емоційне піднесення відвідувача. Це особливо важливо в екологічному розумінні. Варто також подумати про соціально-екологічну роботу з фізично неповноцінними людьми, що не володіють повною мірою всіма органами відчуття, що пізнають природу через дотик чи слух.

4. Принцип активації - активного пізнання. Активність студента необхідно розбудити. Він не тільки пасивно сприймає, але і сам утягується в усе, що трапляється в центрі, він одержує задоволення від того, що відкриває сам для себе. Отже, супровідні тексти повинні не тільки давати опис, але й ставити питання. Засобами, націленими на активність відвідувачів, можуть бути:

а) картинки, які студент чи школяр може, розташувати певним чином; звуковий чи світловий сигнал говорить про те, правильно чи не правильно він це зробив;

б) різні нескладні досліди;

в) мікроскопи і бінокуляри для простих досліджень;

г) ігри, де відвідувач, натискаючи кнопку, імітує вторгнення в екологічну систему і потім наслідки цього вторгнення висвітлюються на таблиці;

д) настільні комп'ютери з програмами екологічних ігор;

е) різні екологічні шаради, лото, вікторини;

ж) демонстрація кінофільмів на екологічну тематику;

з) виставки та розповсюдження листівок та плакатів.

5. Принцип вікового і соціального складу відвідувачів. Устаткування центра може бути розраховане на роботу з різними групами відвідувачів - від молодших школярів до фахівців в області навколишнього середовища.

6. Ну і нарешті, найцікавіше для молоді, принцип "учення с приключеннями" (adventure learning), який дозволяє підвищити самосвідомість та самоповагу молоді та сприяє соціальній взаємодії.

Всі наведені принципи необхідно всіляко удосконалювати, опрацьовувати, пристосовувати до місцевих, національних умов.

Центр "Ековізіт" (ECO Adventure) може, таким чином, реалізувати ідеї видатних педагогів та продовжити педагогічні пошуки минулого і спрямувати їх на розв'язання освітніх завдань та оновлення змісту традиційної освіти, без яких не можна уявити собі школу майбутнього. Серед них - з'ясування умов взаємовідносин між людиною і довкіллям, які приводять до їхньої рівноваги; між людиною і технологією, що обмежують екологічні негаразди; між людиною і культурою, що переносять акцент із задоволення матеріальних потреб на біоцентричну позицію і ставлять цінність життя і людини як особистості наперед.

Отже, ця нова, цікава справа потребує не лише простого бажання, а й певного інтелектуального рівня, постійного пошуку, творчого горіння та відчуття нового. А важливість такої роботи пов'язана з прогресом в усіх сферах життя, з прискоренням процесів урбанізації, виникненням підприємств новітнього типу, нових умов життя, зміною форм спілкування.

Як висновок, ще раз хочемо підкреслити, що найоптимальнішим шляхом соціалізації особистості є самовдосконалення людини, спрямоване на задоволення найнагальніших потреб суспільства, засвоєння індивідом певної системи знань, норм і цінностей, що дозволяють йому функціонувати як повноправному члену суспільства. Соціалізація може проходити як через цілеспрямовану дію на особистість, так і через стихійні, спонтанні процеси, з якими стикається особистість, та які впливають на її формування. Тому, одним з провідних завдань соціально-педагогічної діяльності є сприяння, створення умов для соціалізації молодшої людини.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Історія соціальної філософії: Західноєвропейський контекст: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. - К.: Тандем, 2000.
2. Василев В. В. Система адаптації робітників до професійної діяльності: Монографія. - Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетровського ун-ту, 1999.
3. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості: Навч. посіб. -- К.: ІЗМН, 1996.
4. Свтух М. Б., Середюк О. П. Соціальна педагогіка: Підручник. - К.: МАУП, 2003.
5. Методы социальной психологии / Под ред. Е. С. Кузьмина, В.Э. Селиванова. - М., 1977.
6. Davidson, P. 1996, The holiday and work experiences of women with young children, *Leisure Studies*, 15, 89-103.
7. Ellmo, W., Graser, J. 1994, Adapted adventure activities: A rehabilitation model for adventure programming and group initiatives. Dubuque, IA: Kendal/Hunt Publishing Company.

АННОТАЦІЯ

Автор рассматривает вопрос влияния непосредственного окружения, микросреды, в которой происходит становление и развитие личности. Этот процесс требует включения молодежи в совместную деятельность и общение, которые определяют готовность к постоянному творческому поиску. Одним из институтов, где ведется социально-психологическая работа с молодежью, является информационно-экологический визит-центр (ECO Adventure).